

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 19.oktobrī Nr. 6-1/600

Latvijas Republikas Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

*Par valsts atbalstu
apgādnieku zaudējušam bērnam*

Tiesībsargs, izskatot privātpersonas iesniegumu par bērna tiesībām uz apgādnieka zaudējuma pensiju, ir konstatējis iespējamus trūkumus tiesību aktos.

Saskaņā ar likumā “Par valsts pensijām” noteikto darba nespējīgiem ģimenes locekļiem viņu apgādnieka nāves gadījumā ir tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, ko aprēķina, ņemot vērā mirušā apgādnieka iespējamo vecuma pensiju.

Ja apgādniekam nav apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā apdrošināšanas stāža, tad apgādnieka zaudējuma gadījumā saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma normām piešķir valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

Savukārt bērnam, kura apgādnieka nāves cēlonis ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība, tiek piešķirta atlīdzība par apgādnieka zaudējumu atbilstoši likumam „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām”.

Valstī ir noteikts minimālais atbalsta apmērs apgādnieka zaudējuma gadījumā un saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 21. marta noteikumiem Nr.156 „Noteikumi par apgādnieka zaudējuma pensijas, atlīdzības par apgādnieka zaudējumu un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apgādnieka zaudējuma gadījumā minimālo apmēru un tā pārskatīšanas kārtību” tas bērnam no dzimšanas līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai ir 92,50 eiro, bet bērnam ar invaliditāti kopš bērnības no dzimšanas līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai ir 106,72 eiro. Savukārt bērnam no septiņu gadu vecuma apgādnieka zaudējuma pensijas, atlīdzības par apgādnieka zaudējumu un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apgādnieka zaudējuma gadījumā minimālais apmērs ir 111,00 eiro.

Valsts apgādnieku zaudējušam bērnam nodrošina regulāru naudas līdzekļu izmaksu attiecīga atbalsta veidā, kura apmērs nedrīkst būt mazāks par valstī

noteikto minimālo apmēru. Atbalstu piešķir, pamatojoties uz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – VSAA) lēmumu, kuru pieņem, kad VSAA rīcībā ir visa lēmuma pieņemšanai nepieciešamā informācija.

Ja apgādnieks bijis nodarbināts ne tikai Latvijā, bet arī ārvalstīs, tad lēmuma pieņemšanai VSAA pieprasa informāciju no kompetentās ārvalsts institūcijas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr.883/2004¹ un Nr.987/2009² vai noslēgto starpvalstu līgumu. Ņemot vērā, ka katra ārvalsts kompetentā iestāde informāciju sagatavo un atsūta sev pieņemamā termiņā, VSAA lēmuma pieņemšana var ieilgt. Likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 27. panta trešā daļa nosaka, ka ja sociālās apdrošināšanas pakalpojumu vai valsts sociālo pabalstu piešķiršanai ir nepieciešama ilgstoša faktu konstatācija saistībā ar informācijas saņemšanu no kompetentās ārvalsts iestādes, administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt līdz trim gadiem no personas pieprasījuma saņemšanas dienas.

Saskaņā ar VSAA sniegto informāciju³ praksē ir novērots, ka visilgāk informācija pensiju jautājumos tiek gaidīta no Grieķijas, Kipras, Spānijas, Itālijas, Portugāles, Francijas un Apvienotās Karalistes. VSAA praksē ir bijuši atsevišķi gadījumi, kad pieprasītā informācija netiek saņemta pat trīs gadu laikā, kas saskaņā ar likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 27. panta trešo daļu ir maksimālais gaidīšanas laiks. Ja nepieciešamā informācija nav saņemta, VSAA pieņem lēmumu, ņemot vērā tās rīcībā esošo informāciju. Visbiežāk tas ir lēmums par atteikumu piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju. Tādā gadījumā tiek izskatīta iespēja piešķirt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

Situācijā, kad lēmumu par atbalsta piešķiršanu bērnam nav iespējams pieņemt tādēļ, ka VSAA rīcībā nav visas informācijas, jo kompetentā ārvalsts institūcija ilgstoši to nesniedz, bērnam apgādnieka zaudējuma gadījumā tiek liegtas tiesības saņemt naudas līdzekļus valsts noteiktajā minimālajā apmērā. Atsevišķos gadījumos, kad apgādnieka zaudējuma pensijas noteikšanai VSAA rīcībā nav visas nepieciešamās informācijas, atbilstoši likuma “Par valsts pensijām” 33.pantam pensijas pieprasītājam ir iespējams izmaksāt avansā daļu no apgādnieka zaudējuma pensijas. Tomēr avansā izmaksātā naudas summa var būt mazākā par valstī noteikto apgādnieka zaudējuma pensijas minimālo apmēru. Izmaksāt avansā daļu no valsts sociālās nodrošināšanas pabalsta vai atlīdzības par apgādnieka zaudējumu normatīvie akti šajā gadījumā neparedz.

Sociālās drošības jomā piemērojamo Eiropas Savienības tiesību aktu un noslēgto starpvalstu līgumu mērķis ir sekmēt personu pilnīgu sociālo drošību, bet tajā pašā laikā nodrošināt, ka izmaksājамie valsts pabalsti vai pensija nepārklājas. Tiesībsarga ieskatā situācija, kad lēmuma pieņemšana tiek atlikta uz trim gadiem, tādējādi liedzot bērnam, kurš zaudēja apgādnieku, šajā laika periodā tiesības

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 29.04.2004. regula Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmas koordinēšanu.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 16.09.2009. regula Nr.987/2009, kas nosaka regulas Nr.883/2004 piemērošanas kārtību.

³ VSAA 29.09.2020. vēstule Nr.11-4/16715.

saņemt valsts atbalstu minimālajā apmērā, no bērna tiesību un interešu viedokļa nav pieļaujama, jo bērnam ir vajadzīgi naudas līdzekļi ikdienas izdevumu, kas saistīti ar viņa uzturēšanu, segšanai. Bērna atstāšana bez minimālajiem iztikas līdzekļiem viņa uzturam uz tik ilgu laiku pārkāpj bērna tiesības uz sociālo nodrošinājumu un palielina risku ģimenei nonākt nabadzībā.

Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punkts nosaka, ka viena no tiesībsarga funkcijām ir jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu. Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā ir noteikta Tiesībsarga biroja kompetence iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu. Pamatojoties uz iepriekš minēto, lūdzu Labklājības ministriju pilnveidot tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu apgādnieku zaudējušiem bērniem līdz VSAA galīgā lēmuma pieņemšanai tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, atlīdzību par apgādnieka zaudējumu vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu valstī noteiktajā minimālajā apmērā. Par rekomendācijas izpildi lūdzu informēt tiesībsargu **līdz 2021. gada 15. janvārim.**

Tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu